

Robert Sosik

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

robertsosik@biznespoczta.pl

Odpowiedzialność za przestępstwo zgwałcenia w krajach muzułmańskich

Legal Liability for the Crime of Rape in the Muslim Countries

STRESZCZENIE

Przestępstwo zgwałcenia jest częstym przedmiotem zainteresowania zarówno przedstawicieli prawa karnego, jak i kryminologii. Niniejszy artykuł ma na celu dogłębną analizę zagadnień związanych z odpowiedzialnością za przestępstwo zgwałcenia w prawie islamu na przykładzie systemów prawnych Egiptu, Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Pakistanu oraz Turcji. Punktem wyjścia do analizy stanu prawnego poszczególnych krajów jest analiza sytuacji prawnej kobiety w kulturze krajów muzułmańskich, ponieważ jest to najistotniejszy czynnik wpływający na wysoką liczbę przestępstw seksualnych popełnianych w tych krajach.

Słowa kluczowe: prawo karne; zgwałcenie; przestępstwa seksualne; zgwałcenia w islamie; Bliski Wschód

WPROWADZENIE

Europejskie systemy prawne w sposób zasadniczy różnią się od systemów krajów muzułmańskich zarówno w wymiarze strukturalnym jak i, a raczej nade wszystko, na płaszczyźnie materialnej. Wielokrotne próby dialogu ze wschodnimi ustawodawcami, a także wskazywanie podobieństw, różnic i korzyści z proponowanych przez europejskich partnerów zmian, nie doprowadziły ostatecznie do wypracowania bardziej współczesnych, aktualnych i spójnych norm prawnych, które obowiązywałyby na Bliskim Wschodzie.

Jedną z fundamentalnych różnic, budzącą od lat wiele kontrowersji, jest różnica w postrzeganiu przestępstw seksualnych przez arabskich ustawodawców. Sądzę, że dla współczesnego Europejczyka nie ulega wątpliwości, że intymność i wolność seksualna to niezwykle delikatne sfery życia człowieka, które powin-

ny być w znacznym stopniu chronione. Każdy rodzaj przestępstwa o charakterze seksualnym, w tym przede wszystkim zgwałcenie, jako że dotyczy tych delikatnych obszarów, należy zaliczyć do szczególnej grupy przestępstw, które powodują u ofiary poczucie wyjątkowego poniżenia i utraty godności. Tym samym należy je zaliczyć do grupy przestępstw o szczególnie wysokim stopniu szkodliwości społecznej. Europejskie systemy charakteryzują się innym podejściem do przestępstw seksualnych niż systemy prawne krajów arabskich. Różnice te wiążą się z uwarunkowaniami kulturowymi, historycznymi i religijnymi, które postaram się przybliżyć w niniejszym opracowaniu.

STATUS PRAWNY KOBIETY W ISLAMIE

Współcześnie, pod względem kulturowym, zdecydowaną większość w krajach Bliskiego Wschodu stanowi ludność arabskojęzyczna wyznająca islam. Oprócz Arabów wyznają go też m.in. Turcy, hindusi i ludy irańskie. W Indiach muzułmanie są największą z mniejszości religijnych, stanowiąc drugą co do wielkości muzułmańską społeczność świata¹.

W islamie centrum rzeczywistości i zasad jest Koran, wokół którego krąży całe istnienie. Księga Koranu zawiera przesłanie, które ma pomóc w utrzymaniu porozumienia pomiędzy człowiekiem (sługą Boga) a Bogiem². Nie jest to w tamtejszym rozumieniu jedynie przesłanie od proroka Mahometa, lecz coś o wiele ważniejszego – bezpośrednie słowo Allaha do proroka, który jest tylko jego posłańcem. Z prawnego punktu widzenia Koran razem z szariatem stanowią podstawę prawa muzułmańskiego. Islam nie uznaje rozdziału życia świeckiego od religijnego, dlatego reguluje zarówno zwyczaje religijne, organizację władzy religijnej, jak i codzienne życie muzułmanina³.

Według muzułmanów księga Koranu zakłada równość kobiety i mężczyzny⁴. Równość ta jest w niej przedstawiona i interpretowana na podstawie następującego zapisu: „Ja nie pozwolę zginąć żadnemu uczynkowi tego spośród was, który czyni dobro, czy będzie to mężczyzna, czy kobieta. Jesteście zależni jedni od drugich” (Koran, 3:195)⁵. Podobnych zapisów w Koranie jest wiele, żaden jednak nie reguluje równości płci wprost, co daje podstawę do różnych interpretacji przez wyznawców islamu, zależnych od – jak się wydaje – własnych poglądów.

¹ U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2003*, www.state.gov/j/drl/rls/irf/2003/24470.htm [dostęp: 08.01.2017].

² O. Ghita, *An analysis of women's status in the Muslim system as opposed to the European*, “AGORA International Journal of Juridical Sciences” 2015, No. 4, s. 38–45.

³ *Ibidem*.

⁴ Y. Sadie, *Women's Rights in the Islamic World: An Overview of Twenty-Six Centuries*, “Journal for Islamic Studies” 2000, Vol. 20, s. 63–98.

⁵ Y. Al-Qaradawy, *Women in Islam*, 2008, s. 23.

Warto zauważyć, że różnice w historii, kulturze i mentalności pomiędzy Zachodem a muzułmanami doprowadziły tych ostatnich do przekonania, że nie mogą być zmuszeni do przestrzegania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ, lecz powinni wypracować własne stanowisko na ten temat⁶. Druga część sympozjum w Kuwejcie w 1980 r.⁷, zawierająca wnioski i zalecenia dotyczące praw człowieka, uznała, iż „Islam przyznał kobietom godną i wartościową pozycję na długo przed usystematyzowaniem współczesnych praw człowieka przez ONZ”⁸. Niemniej należałoby przyjąć pogląd, że muzułmanom daleko jest do europejskich standardów dotyczących równości płci, a sama kwestia godności, czci i poszanowania kobiet przez mężczyzn w krajach islamu jest podważana przez doktrynę i międzynarodowe organizacje. Sam Koran wydaje się tu również sprzeczny ze stanowiskiem zawartym we wnioskach sympozjum w Kuwejcie, bowiem zakłada w bezsprzeczny sposób nadrzędność mężczyzny nad kobietą, uzasadniając ją uprawnieniem nadanym przez Allaha:

Mężczyźni stoją nad kobietami ze względu na to, że Bóg dał wyższość jednym nad drugimi, i ze względu na to, że oni rozdają ze swojego majątku. Przeto cnotliwe kobiety są pokorne i zachowują w skrytości to, co zachował Bóg. I napominajcie te, których nieposłuszeństwa się boicie, pozostawiając je w łóżach i bijcie je! A jeśli są wam posłuszne, to starajcie się nie stosować do nich przymusu. Zaprawdę, Bóg jest wzniosły, wielki! (Koran, 4:34)⁹

Nawet pomimo tego, że jest to cytat z Księgi Koranu, wygląda na to, że jego prawdziwe znaczenie może zostać odkryte wyłącznie przez muzułmanina, ponieważ w ocenie Stowarzyszenia Muzułmańskich Kobiet (*Muslim Women Association*)¹⁰ „fragment ten w żaden sposób nie popiera przemocy domowej [...]. Główna metoda interpretacji Koranu stosowana przez naukowców polega na czytaniu między wierszami”¹¹. Stwierdza się w tym stanowisku wprawdzie, że Koran nakazuje obojgu partnerom utrzymywanie wzajemnych relacji opartych na szacunku

⁶ O. Ghita, *op. cit.*, s. 38–45.

⁷ Sympozjum w Kuwejcie (*The Kuwait Colloquium*) było zorganizowane przez Międzynarodową Komisję Prawniczą (*International Commission of Jurists*), Uniwersytet w Kuwejcie oraz Zrzeszenie Arabskich Prawników (*the Union of Arab Advocates*). Odbył się w dniach 9–14 grudnia 1980 r.

⁸ S.A. Aldeeb Abu-Sahlieh, *The Draft of the Constitution and Islamic Human Rights*, Paris 2008, s. 152.

⁹ O. Ghita, *op. cit.*, s. 38–45. Istnieje wiele tłumaczeń Koranu, ale każde dopuszcza możliwość fizycznego karania „nieposłusznych” żon, z różnicą w sposobie realizacji fizycznej kary w różnych tłumaczeniach. Zob. <https://quran.com/4/34#> [dostęp: 16.12.2016].

¹⁰ Stowarzyszenie Muzułmańskich Kobiet (*Muslim Women Association*) to australijska organizacja społeczna stworzona w 1983 r. Pierwotnie zrzeszała wyłącznie kobiety z Libii, aby następnie rozszerzyć swoją działalność na tereny Turcji, Egiptu, Singapuru i innych muzułmańskich krajów. Roczny budżet tej organizacji, według najnowszych raportów, wynosi ponad 700 tys. dolarów. Oficjalna strona internetowa stowarzyszenia: www.mwa.org.au [dostęp: 16.12.2016].

¹¹ Muslim Women Association, *Femeia in Islam*, 2013, s. 115.

i sprawiedliwości, lecz nie przedstawia „właściwego” sposobu interpretacji przytoczonego fragmentu. Stowarzyszenie przyznaje natomiast, że „religia nigdy nie jest powodem przemocy domowej. Podczas gdy muzułmanie próbują usprawiedliwić znęcanie się nad kobietą tym fragmentem tekstu, prawda jest taka, że powodem tej przemocy nie jest i nigdy nie może być wiara”¹².

Omawiając zasady pozornej równości kobiet i mężczyzn w islamie, nie sposób nie odnieść się do zasad zawierania małżeństwa, gdyż jest to jeden z klasycznych przykładów braku równości płci. W islamie istnieje pełne dopuszczenie poligamii, zapisane w Koranie, choć jest obwarowane „rygorystycznymi zasadami”, takimi jak: cel ochrony przez mężczyznę wdów i sierot, zdolność do finansowego utrzymania swoich żon czy obowiązek równego traktowania każdej z nich¹³. Do tych zasad można dopisać inne, które w mniejszym lub większym stopniu są akceptowane przez arabską literaturę prawniczą¹⁴. Mężczyzna może poślubić drugą żonę, jeśli pierwsza spełnia jeden z czterech warunków: 1) nie może mieć dzieci, 2) jest nieposłuszna, 3) ma nieprzyjemny charakter w ocenie męża lub 4) nie zajmuje się mężem zgodnie z jego oczekiwaniami¹⁵. O ile pierwszy warunek ma charakter obiektywny, o tyle pozostałe trzy są już w pełni subiektywne, gwarantując mężczyźnie niemal dowolność w kwestii poślubienia drugiej czy kolejnej żony. Prawo szariatu pozwala mężczyźnie poślubić kobietę od momentu ukończenia przez nią jednego (!) roku życia, a kontakt seksualny może być z nią zainicjowany w chwili ukończenia 9 lat. To kolejne uprawnienie przysługujące wyłącznie mężczyźnie i stawiające go w pozycji nadrzędnej wobec kobiety, która ani nie może podjąć wiążącej decyzji dotyczącej małżeństwa (decyduje rodzina kobiety po otrzymaniu stosownej zapłaty), ani nie może poślubić więcej niż jednego męża¹⁶. Biorąc zatem pod uwagę stanowisko muzułmanów na temat równości płci gwarantowanej przez Koran, uzasadniony jest pogląd, że jest to jedynie idealistyczna wizja niemająca wiele wspólnego ze współczesną rzeczywistością.

PRZESTĘPSTWO ZGWAŁCENIA W PRAWIE ISLAMU

1. Pojęcia przestępstwa i kary w Koranie

Ze względu na brak rozdziału pomiędzy władzą świecką a religijną w islamie w muzułmańskiej świętej księdze znajdują się także zapisy dotyczące przestępstw i kar za ich popełnienie. Przestępstwa (*jinayat*) w islamskim prawie karnym moż-

¹² *Ibidem*, s. 129.

¹³ O. Ghita, *op. cit.*, s. 38–45.

¹⁴ J.A. Badawi, *Poligamia in Lege islamici*, 2000, s. 1; H. Afshar, *Women, State and Ideology*, London 1987, s. 78–81.

¹⁵ O. Ghita, *op. cit.*, s. 38–45.

¹⁶ *Ibidem*.

na ogólnie zdefiniować jako czyny zabronione przez prawo religijne i zakazane przez Allaha pod groźbą obowiązkowej lub dopuszczalnej kary¹⁷. Podobnie jak w europejskich systemach karnych, czyn zakazany może obejmować zarówno działanie, jak i zaniechanie, a więc każdy akt nieposłuszeństwa wobec Allaha (*ma'siya*) – czy to przez popełnienie czynu zakazanego, czy zaniechanie popełnienia czynu nakazanego, jest postrzegany jako przestępstwo. W terminologii prawniczej pojęcie *jinaayat* jest zazwyczaj stosowane w przypadku aktu agresji powodującego uszkodzenia ciała, a karę różnicuje się w zależności od skutku ataku – od lekkiego uszkodzenia ciała poniesionego przez ofiarę, po trwały uszczerbek na zdrowiu ofiary czy jej śmierć. Kary w systemie islamskiego prawa karnego podzielone są na dwie grupy: bezpośrednio określone, obejmujące *qisas* oraz *haddum* (1. poj. – *hadd*), a także nieokreślone, znane jako *Ta'zir*¹⁸.

Kary z grupy *qisas* polegają na dążeniu do zastosowania równowagi kary z popełnionym przestępstwem, a zatem na ukaraniu sprawcy adekwatnie do czynu, jaki popełnił – zgodnie z zasadą „oko za oko, ząb za ząb”. Jest to surowe rozumienie sprawiedliwości, stosowane w przypadku przestępstw przeciwko zdrowiu i życiu, tj. morderstwa, zabójstwa z zamiarem ewentualnym oraz umyślnego lub nieumyślnego doprowadzenia do uszkodzenia ciała. W przypadku tego rodzaju kary z grupy kar określonych przestępca może zostać ułaskawiony od skazania na śmierć przez rodzinę ofiary po uiszczeniu odpowiedniego zadośćuczynienia. W takiej sytuacji sąd, na wniosek rodziny ofiary, może zdecydować o zastosowaniu kary wychowawczej *Ta'zir*¹⁹.

Drugim rodzajem kary w prawie islamu jest kara *hadd*, różniąca się od *qisas* tym, że uznaje ona karę Allaha za nadrzędną wobec woli człowieka i niepodlegającą negocjacji. Oznacza to, że kara *hadd* jest niezmienna, a więc nie można jej ani zwiększyć, ani obniżyć, a także nie występuje zakres kar, z których sędzia może wybierać. Tego rodzaju kary nie można uniknąć, a z jej wykonania nikt nie może sprawcy zwolnić czy ułaskawić, nawet sama ofiara lub jej rodzina. Według większości arabskich prawników istnieje siedem przestępstw podlegających karze *hadd*. Należą do nich: kradzież, rozbój na autostradzie, cudzołóstwo, fałszywe oskarżenie o cudzołóstwo, spożycie środków zakazanych, apostazja i bunt zbrojny²⁰.

Ostatnim rodzajem kary, a zarazem karą najmniej inwazyjną, jest *Ta'zir*. Samo pojęcie *Ta'zir* pochodzi od czasownika *azzara*, który oznacza udzielanie reprimendy, cenzurowanie, zapobieganie, szacunek i reformę²¹. Czynnikiem odróż-

¹⁷ A. Mohd Noor, *Rape: A Problem of Crime Classification in Islamic Law*, „Arab Law Quarterly” 2010, Vol. 24, s. 417–438.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, s. 419.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

nijającym karę *Ta'zir* od pozostałych rodzajów kar jest jej elastyczność. Władza i jej reprezentanci mają pełne prawo określenia i nakładania odpowiednich kar za określone przestępstwa. Ten rodzaj kary zakłada elastyczne uprawnienia sądów, które mogą zdecydować o ukaraniu sprawcy przestępstwa lub jego ulaskawieniu, jak również o rodzaju i wysokości ewentualnej kary. Uprawnienie to wynika bezpośrednio z zapisów Koranu, by „sądzić sprawiedliwie” (Koran, 4:58) oraz „zna-leźć karę odpowiednią przestępstwu” (Koran, 42:40)²².

2. Problematyka muzułmańskiej definicji zgwałcenia

W języku arabskim zgwałcenie określane jest jako *zina bi al-ikrah*, co do-słownie oznacza ‘wymuszony, bezprawny stosunek seksualny’. Zanim jednak do-konam formalnej analizy definicji zgwałcenia w islamie, należy poruszyć praw-ną definicję przestępstwa określanego jako *zina*, ponieważ według Koranu jest ono częścią składową strony przedmiotowej zgwałcenia. *Zina* najczęściej opisy-wane jest jako bezprawny, lecz dokonany za obopólną zgodą, stosunek waginalny lub analny pomiędzy mężczyzną, który jest w pełni władz umysłowych i osiągnął wiek dojrzałości, oraz kobietą, która nie jest jego prawną żoną. Znajomość defini-cji tego przestępstwa jest o tyle istotna, że zgwałcenie w prawie islamu rozumiane jest jako popełnienie *zina* z użyciem przemocy²³, np. Al-Shafi opisuje zgwałcenie jako „zmuszenie kobiety do popełnienia *zina* wbrew jej woli”²⁴. Strona przedmio-towa przestępstwa *zina* wydaje się nie wyczerpywać wszystkich możliwości, bę-dących faktycznie pozamałżeńskim stosunkiem seksualnym. O ile czynniki zaist-nienia obopólnej zgody, osiągnięcia wieku dojrzałości, pełni władz umysłowych oraz niepozostawania w związku małżeńskim są jasne, o tyle krytycznie trzeba odnieść się do deskryptywnej definicji stosunku seksualnego jako stosunku wa-ginalnego lub analnego. Wydaje się, że taki opis stosunku seksualnego jest zde-cydowanie zbyt wąski. Definicja ta pomija bowiem wszelkie pozostałe rodzaje zaspokojenia seksualnego, w tym chociażby dopuszczenie się stosunku oralnego, wykorzystanie surogatów penisa czy popełnienie czynów zaliczanych w polskim prawie karnym do kategorii innej czynności seksualnej. Tym samym takie czy-ny nie będą według tradycyjnego prawa muzułmańskiego prowadziły do uznania czynu za przestępstwo *zina*, a zatem także jako przestępstwo zgwałcenia – *zina bi al-ikrah*.

Choć zgwałcenie jest postrzegane jako *zina* z dodatkowym elementem stro-ny przedmiotowej polegającym na wykorzystaniu przemocy do jego popełnienia,

²² Koran w różnych tłumaczeniach dostępny w internecie: <https://quran.com/42/40#> [dostęp: 13.01.2017].

²³ A. Mohd Noor, *op. cit.*, s. 429.

²⁴ *Ibidem*, s. 429–430.

to jest ono przez system muzułmański odbierane inaczej niż sam bezprawny stosunek seksualny. A. Mohd Noor w swoich badaniach wskazuje szereg różnic pomiędzy przestępstwami zgwałcenia oraz *zina*, a poza tym opisuje zakres skutków, które odróżniają ofiary zgwałcenia od sprawców *zina* (w przypadku tego drugiego przestępstwa nie można mówić o ofiarach, gdyż przestępstwo to opiera się na zgodnej woli obu stron bezprawnego, pozamałżeńskiego stosunku). Wskazuje się wśród nich czynniki zdrowotne, zarówno fizyczne w postaci uszkodzeń ciała powstałych w wyniku zgwałcenia, jak i psychiczne, tj. traumy i innych problemów w relacjach z mężczyznami. Zauważa się ponadto ciekawą sytuację prawną kobiet w przypadku obu tych przestępstw. Mianowicie w przypadku *zina* kobiety podlegają karalności za seks pozamałżeński, co w kontekście procentowego udziału w popełnieniu tego czynu wydaje się być słuszne, natomiast w przypadku zgwałcenia kobiety co do zasady nie powinny podlegać karalności. Należy dodać, że kobiety pociągane są zwykle do odpowiedzialności za przestępstwo *zina* na gruncie prawa świeckiego²⁵.

3. Wymiar kary za zgwałcenie w islamie

Kwestia karalności przestępstwa zgwałcenia w islamie jest niezwykle złożona. Ze względu na okoliczności popełnienia czynu zastosowaniu podlegać będzie karze *hadd al-zina*, *hadd al-hirabah* (rozbój, grabież z wykorzystaniem przemocy) lub zostanie zastosowana kara z kategorii *Ta'zir*²⁶.

Większość prawników zgodnie uznaje, iż należy stosować karę *hadd al-zina* w przypadku udowodnionego zgwałcenia. Oznacza to, że sprawca takiego czynu zostanie ukarany podobnie, jak sprawca dopuszczający się pozamałżeńskiego stosunku seksualnego. Karę za to przestępstwo uzależnia się od tego, czy sprawca pozostaje w związku małżeńskim. Jeśli sprawcą jest mężatka lub żonaty mężczyzna, karą jest śmierć przez ukamienowanie, a w przypadku kawalerów i panien – chłosta w wymiarze 100 batów i wydalenie z miejscowości zamieszkania²⁷. Dokładnie taka kara, wynikająca bezpośrednio z tradycji szariat, jest stosowana np. w Pakistanie. Wątpliwości dotyczą ewentualnego finansowego zadośćuczynienia za popełnione przestępstwo, ponieważ muzułmańska doktryna nie prezentuje jednolitego stanowiska w tym względzie. Zastosowanie kary *hadd al-zina* wiąże się również z wymogiem posiadania wyjątkowo solidnego materiału dowodowego. W przypadku *zina* obowiązkiem jest posiadanie czterech świadków, którzy potwierdzą popełnienie przestępstwa²⁸.

²⁵ *Ibidem*, s. 430.

²⁶ *Ibidem*, s. 431.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ A. Qureishi, *Her Honour: An Islamic Critique of the Rape Provisions in Pakistan's Ordinance on Zina*, Kuala Lumpur 2002, s. 19.

Współcześnie obserwuje się tendencję do klasyfikowania zgwałcenia jako rozboju (*hirabah*), który wymaga zastosowania kary *hadd al-hirabah*. Wówczas sprawcy zgwałcenia będą zaliczeni do kategorii banitów stanowiących zagrożenie dla spokoju i bezpieczeństwa społecznego, a zastosowanie znajdzie zapis Koranu mówiący o tym, że „Zapłatą dla tych, którzy zwalczają Boga i Jego Posłańca i starają się szerzyć zepsucie na ziemi, będzie tylko to, iż będą oni zabici lub ukrzyżowani albo też obetnie im się rękę i nogę naprzemianległe, albo też zostaną wypędzeni z kraju. Oni doznają hańby na tym świecie i kary bolesnej w życiu ostatecznym” (Koran, 5:33). Ta część prawników, która wspiera zastosowanie kary *hadd al-hirabah*, jako uzasadnienie wskazuje, iż pozbawienie honoru i godności jest poważniejsze niż ograbienie z dóbr materialnych. Jak twierdzi A. Quraishi:

Według tradycyjnego rozumienia prawa szariatu przestępstwo zgwałcenia nie należy do kategorii *zina*, a raczej stanowi osobne przestępstwo związane z przemocą, należące do grupy przestępstw *hirabah*. Taka klasyfikacja jest logiczna, bowiem przestępstwo zawiera w swoich znamionach ograbienie kobiety siłą z posiadanej przez nią autonomii seksualnej. W islamie autonomia seksualna i przyjemność są fundamentalnymi prawami zarówno mężczyzn, jak i kobiet²⁹.

Pomijając kwestię właściwej subsumpcji, muzułmańscy prawnicy często wybierają ten rodzaj kary z uwagi na mniejszą złożoność sprawy pod względem procesowym. *Hadd al-hirabah* nie wymaga tak mocnego materiału dowodowego, jak *hadd al-zina*. Nie ma konieczności znalezienia czterech naocznych świadków i można wykorzystać dane lekarskie, zeznania biegłych czy badania DNA. Ponadto zgwałcenie jako rozbój *hirabah* postrzegane jest jako przestępstwo o charakterze przemocowym, w którym stosunek seksualny jest bronią służącą do ograbienia kobiety z jej godności i autonomii seksualnej. Wówczas w centrum analizy organów ścigania znajduje się osoba oskarżonego, jego zamiar i czyny fizyczne. W przypadku *zina* analizie podlega głównie fakt zaistnienia zgody ze strony ofiary lub jej braku. Dodatkowo, odmiennie niż w przypadku *zina*, w rozboju bez znaczenia jest stan cywilny sprawcy i ofiary³⁰.

Jako że samo zgwałcenie nie zostało wprost spenalizowane w Koranie, ostatnią z możliwości ukarania sprawcy jest zastosowanie kary *Ta'zir* (dyscyplina)³¹. Kara ta stosowana jest w przypadku wszystkich przestępstw nieopisanych bezpośrednio w „źródłach naturalnych”³². *Ta'zir* może być również zastosowane w przypadku poszlakowego materiału dowodowego, takiego jak ślady zastosowania przemocy na genitaliach, ślady przemocy na ciele ofiary lub sprawcy, obec-

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*; A. Mohd Noor, *op. cit.*, s. 435.

³¹ N. Sanad, *The Theory of Crime and Criminal Responsibility in Islamic Law*, Illinois 1991, s. 64.

³² Z. Mir-Hosseini, *Criminalising Sexuality: Zina laws as violence against women in Muslim contexts*, “SUR – International Journal on Human Rights” 2011, Vol. 8, No. 15, s. 7–33.

ność spermy lub krwi na ciele lub ubraniach ofiary czy sprawcy albo opinia lekarska. W przypadku posiadania wyłącznie takich dowodów właściwe będzie zastosowanie kary *Ta'zir*, czyli zadośćuczynienia materialnego³³.

PRZESTĘPSTWO ZGWAŁCENIA W EGIPCIE, ZJEDNOCZONYCH EMIRATACH ARABSKICH I PAKISTANIE

Jak wskazuje Organizacja Narodów Zjednoczonych, 99,3% kobiet w Egipcie padło dotychczas ofiarą molestowania seksualnego, napaści seksualnej lub zgwałcenia. Sprawcom tych przestępstw rzadko zwraca się uwagę, nie mówiąc o ewentualnych konsekwencjach prawnych³⁴. Problem w Egipcie jest bardzo poważny, bo odnosi się do samych podstaw religii i kultury. Kobiety w kulturach arabskich często są uprzedmiotawiane, a o liberalnym podejściu do ich ochrony świadczy chociażby egipska terminologia. Słowo *taharush*, które oznacza „prześladowanie”, stosuje się w przypadku przestępstw seksualnych dopiero od kilku lat. Przedtem przez cały czas używano określenia *moaksa*, oznaczającego „flirt”. W opinii M. Kirolos, aktywistki działającej na rzecz praw kobiet w Egipcie, korzystanie z takiego zwrotu służyło złagodzeniu odbioru społecznego tego przestępstwa. Zwrot „flirt” zamiast „prześladowanie” poniekąd implikuje wystąpienie woli ze strony kobiety, co wzmacnia przeświadczenie o jej wpływie na osobę gwałciciela. Według egipskich działaczy na rzecz praw kobiet celem stosowania takiej terminologii jest ukazanie ofiary jako współwinnej popełnienia przestępstwa. Ponadto sprzeciw kobiety nierzadko jest w Egipcie postrzegany jako coś niewłaściwego. Gdy w 2012 r. 16-letnia E. Mostafa splunęła na mężczyznę, który chwycił ją za piersi, ten ją zastrzelił³⁵.

Choć problem przemocy seksualnej wobec kobiet w Egipcie sięga wielu lat wstecz, prawdziwym początkiem rozważań nad zmianami prawnymi w tym kraju stała się sytuacja z 2012 r., kiedy 21-letnia studentka dziennikarstwa kręciła reportaż z placu Tahrir w Kairze w noc ogłoszenia wyników wyborów prezydenckich. Jak opisała to sama pokrzywdzona w międzynarodowych mediach, grupa mężczyzn nagle odciągnęła ją od jej dwóch towarzyszy, a następnie w samym środku tłumu ludzi zaczęli zrywać z niej ubrania i dotykać stref intymnych jej ciała. Później nagą wlekli ją po ulicy. Uratował ją przypadkowy mężczyzna. W rządo-

³³ Anwarullah, *Principles of Evidence in Islam*, Kuala Lumpur 1999, s. 118.

³⁴ S. Jones, *Egypt's New Sexual Assault Law Faces Major Obstacle in Police Who Still Blame the Victims*, www.huffingtonpost.com/2014/05/12/egypt-sexual-assault_n_5309458.html [dostęp: 16.12.2016]; United Nations Entity for Gender Equality, *Study on Ways and Methods to Eliminate Sexual Harassment in Egypt*, http://harassmap.org/en/wp-content/uploads/2014/02/287_Summaryreport_eng_low-1.pdf [dostęp: 16.12.2016].

³⁵ B. Trew, *Egypt's sexual assault epidemic*, 2013, www.aljazeera.com/indepth/features/2013/08/201381494941573782.html [dostęp: 10.01.2017].

wym szpitalu odmówiono jej pomocy, gdy tylko odpowiadała przecząco na pytanie lekarza, czy jest zamężna. Według egipskiego prawa seks pozamałżeński jest przestępstwem ściganym z urzędu³⁶. Widać tu zatem różnicę wobec prawa islamu, które zakłada zwolnienie z odpowiedzialności ofiary przestępstwa *zina*.

Powyższa sytuacja zapoczątkowała międzynarodowe dyskusje na temat statusu kobiet w państwach Wschodu. W ich efekcie 2 lata po tych tragicznych wydarzeniach rząd Egiptu wprowadził zmiany do kodeksu karnego w art. 290 penalizującym porwanie w celu zgwałcenia³⁷.

Samo przestępstwo zgwałcenia w egipskim prawie karnym unormowane jest w art. 267 egipskiego kodeksu karnego, który stanowi, że sprawca zgwałcenia kobiety podlega karze do 25 lat pozbawienia wolności. Jeśli kobieta ma mniej niż 18 lat lub jeśli sprawca jest krewnym ofiary – podlega on karze śmierci³⁸.

Warto zauważyć, że już w 2012 r., choć dopiero po tragicznych wydarzeniach z placu Tahrir, ustawodawca wprowadził do egipskiego kodeksu karnego typ kwalifikowany przestępstwa porwania, uwzględniający seksualny motyw sprawcy („Kto samodzielnie lub wspólnie z innymi dokonuje porwania kobiety w celu zgwałcenia, podlega karze dożywotniego pozbawienia wolności lub śmierci”)³⁹. Co ciekawe, w egipskiej kodyfikacji stosuje się rozróżnienie w wymiarze kary ze względu na płeć ofiary. Do 2012 r. za porwanie i zgwałcenie mężczyzny groziła kara od 3 do 7 lat pozbawienia wolności, natomiast po zmianach podniesiono górną granicę wymiaru kary do dożywotniego pozbawienia wolności⁴⁰.

W Zjednoczonych Emiratach Arabskich regulacje prawne dotyczące zgwałcenia wydają się być zbliżone do tych obowiązujących w pozostałych krajach regionu. Kwestia zgwałcenia jest uregulowana ustawowo w art. 354 kodeksu karnego Zjednoczonych Emiratów Arabskich, który stanowi, że „kto ucieka się do przemocy w celu nawiązania stosunku seksualnego z kobietą lub stosunku homoseksualnego z mężczyzną, podlega karze śmierci”. W dalszej części tego przepisu zastosowano typ kwalifikowany, stanowiący, że w każdym przypadku stosunku seksualnego z osobą poniżej 14. roku życia należy uznać przymus za zaistniały⁴¹.

³⁶ Szczegółowa relacja ofiary gwałtu zbiorowego na placu Tahrir dostępna jest na portalu „Gazety Wyborczej”. Zob. *Zbiorowy gwałt na placu Tahrir. Brytyjska dziennikarka przeżyła horror*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,12046344,Zbiorowy_gwalt_na_placu_Tahrir__Brytyjska_dziennikarka.html [dostęp: 16.12.2016].

³⁷ S. Samir, *Gov't toughens rape punishment*, Kair 2014.

³⁸ H. Fayed, *When rape is not rape: The inadequacy of Egyptian legislation*, www.thecairopost.com/news/100972/editors-choice/when-rape-is-not-rape-the-inadequacy-of-egyptian-legislation [dostęp: 16.12.2016].

³⁹ S. Samir, *op. cit.*

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ United Arab Emirates Penal Code, www.icla.up.ac.za/images/un/use-of-force/asia-pacific/UnitedArabEmirates/Penal%20Code%20United%20Arab%20Emirates%201987.pdf [dostęp: 20.03.2017].

W przypadku Zjednoczonych Emiratów Arabskich nie reguluje się bezpośrednio kwestii odpowiedzialności za dopuszczenie się pozamałżeńskiego stosunku seksualnego. Jak twierdzi jednak A. Topping, każdego roku setki kobiet będących ofiarami zgwałceń zostaje za to ukarane karą pozbawienia wolności⁴².

W lipcu 2013 r. do takiego zdarzenia doszło w Dubaju, gdzie 25-letnia Norweżka, przebywająca tam w celach służbowych, padła ofiarą zgwałcenia. Jak relacjonuje, gdy zgłosiła się na policję, zabrano jej paszport i aresztowano za uprawianie seksu pozamałżeńskiego i spożywanie alkoholu. Sąd wymierzył jej wówczas karę 16 miesięcy więzienia. W Zjednoczonych Emiratach Arabskich panuje jedna z najsurowszych odmian prawa szariatu. Według niego gwałt uznany jest za przestępstwo tylko wtedy, gdy przyzna się do niego sprawca. Seks pozamałżeński jest tam całkowicie zakazany. Karane więzieniem jest nawet trzymanie się za ręce w miejscu publicznym⁴³. Z tego powodu liczba przestępstw niezgłoszonych jest prawdopodobnie dużo wyższa niż w pozostałych krajach Bliskiego Wschodu. Ze względów kulturowych przestępcy seksualni czują się bardziej bezkarnie, a ofiary, obawiając się nie tylko represji społecznych, ale nawet sankcji karnych za seks pozamałżeński, nie decydują się na zgłaszanie tych przestępstw odpowiednim służbom. Nie bez znaczenia jest tu także podejście służb policyjnych do kobiet będących ofiarami zgwałceń⁴⁴.

Opisana sytuacja ma miejsce z uwagi na to, że kodeks karny Zjednoczonych Emiratów Arabskich zawiera szereg nieostrych pojęć, których użycie dopuszcza niemal dowolne rozszerzenie interpretacyjne. Przykładem jest art. 358 arabskiego kodeksu karnego, który dopuszcza karalność wspomnianego pozamałżeńskiego stosunku seksualnego czy publicznego okazywania sobie uczuć przez chociażby trzymanie się za ręce czy przytulanie. Czyny te nie są wprost penalizowane przez tamtejszy kodeks, ale art. 358 arabskiego kodeksu karnego mówi, że „Kto otwarcie popełni nieprzyzwoity lub haniebny czyn, będzie ukarany aresztem w wymiarze powyżej 6 miesięcy”. W dalszej części tego przepisu opisywany jest typ kwalifikowany przestępstwa podwyższający dolną granicę karalności do 1 roku w przypadku, gdy wspomniany nieprzyzwoity czyn zostanie popełniony wobec osoby poniżej 15. roku życia⁴⁵. Jak twierdzi R. Begum, ten nieostry przepis stano-

⁴² A. Topping, *UAE imprisoning rape victims under extramarital sex laws – investigation*, www.theguardian.com/world/2015/oct/26/hundreds-of-women-prosecuted-for-extramarital-sex-in-uae-finds-bbc [dostęp: 20.03.2017].

⁴³ Więcej o sprawie w artykułach: *Norweżka zgwałcona w Dubaju skazana za „seks pozamałżeński”*, www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/norwezka-zgwalcona-w-dubaju-skazana-za-seks-pozamalzenski,340524.html [dostęp: 20.03.2017]; *Dubai rape case Norwegian woman 'free to go'*, www.bbc.com/news/world-middle-east-23404042 [dostęp: 20.03.2017]. Analogiczny przypadek dotyczący brytyjskiej turystki zob. *British woman arrested in Dubai after reporting rape*, www.theguardian.com/world/2010/jan/08/british-woman-arrested-dubai [dostęp: 20.03.2017].

⁴⁴ A. Topping, *op. cit.*

⁴⁵ *Ibidem*.

wi podstawę do wielu skazań za pozamałżeńskie kontakty seksualne, a nawet publiczne okazywanie sobie uczuć⁴⁶.

W Pakistanie wymuszony stosunek seksualny nazywa się *zina-bil-jabr* i zagrożony jest karą typu *Ta'zir*. W przypadku pakistańskiego prawa karnego sprawca zgwałcenia może zostać skazany w ramach *Ta'zir* na karę do 25 lat pozbawienia wolności oraz 30 batów chłosty⁴⁷. W teorii występuje też możliwość zastosowania wobec sprawcy kary *hadd*. W praktyce, podobnie jak w Egipcie i Zjednoczonych Emiratach Arabskich, samo zagrożenie karą i potencjalne skazanie sprawcy dają niewielką gwarancję bezpieczeństwa ofierze, która przez złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa *zina-bil-jabr* niejako automatycznie podlega oskarżeniu o cudzołóstwo, które prowadzi do wszczęcia procesu za popełnienie *zina*. Literatura podaje szereg przykładów kobiet, które po poinformowaniu pakistańskich organów ścigania o popełnieniu zgwałcenia, były skazywane za *zina*⁴⁸. Obawa przed oskarżeniem i zatrzymaniem za odbycie stosunku pozamałżeńskiego jest w ocenie pakistańskich prawników głównym powodem zniechęcającym kobiety do zgłaszania organom ścigania przestępstw seksualnych. Innymi powodami, podobnie jak w każdej innej części globu, jest poczucie wstydu i hańby. Do tych negatywnych odczuć dodać należy brak wsparcia ze strony środowiska przyjaciół i rodziny, której mężczy przedstawiciele często odczuwają fakt zgwałcenia jako hańbę i plamę na ich osobistej godności czy na godności całej rodziny. To z kolei często prowadzi do przemocy domowej, a nawet do zjawiska „honorowego zabójstwa”⁴⁹.

Inną instytucją nierozpoznaną zupełnie przez pakistański system prawa karnego jest zgwałcenie w małżeństwie. Teoretycznie kobieta ma prawo złożyć zawiadomienie o przemocy stosowanej przez męża, ale nie może złożyć zawiadomienia dotyczącego zgwałcenia, ponieważ umowa ślubu w Pakistanie jest rozumiana jako „oddanie ciała kobiety pod absolutną władzę męża, co gwarantuje nieograniczone prawo korzystania z niego, jeśli chodzi o stosunki seksualne”⁵⁰.

Biorąc pod uwagę wymienione czynniki, ciemna liczba przestępstw seksualnych w Pakistanie, Egipcie i Zjednoczonych Emiratach Arabskich jest z całą pewnością niezwykle wysoka.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ R. Marcus, *Violence Against Women in Bangladesh, Pakistan, Egypt, Sudan, Senegal and Yemen*, BRIDGE Institute of Development Studies, Report No. 10, March 1993, www.bridge.ids.ac.uk/sites/bridge.ids.ac.uk/files/reports/re10c.pdf [dostęp: 10.01.2017].

⁴⁸ S. Hussein, *Rape in Pakistan*, Lahore 1990, s. 42–43.

⁴⁹ R. Marcus, *op. cit.*

⁵⁰ S. Hussein, *op. cit.*, s. 44.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PRZESTĘPSTWO
ZGWAŁCENIA W TURCJI

Z danych Eurostatu wynika, że liczba usiłowań oraz dokonań przestępstw z użyciem przemocy, w tym przemocy seksualnej, w Turcji drastycznie wzrosła na przełomie ostatniego dwudziestolecia. W 1998 r. poziom tych przestępstw oscylował wokół 73 tys. przypadków, by rosnąć przez kolejnych 14 lat i w 2012 r. osiągnąć poziom 248 tys. przypadków⁵¹.

W ocenie doktryny tureckie prawo karne, skodyfikowane w 2004 r., podąża za europejskimi trendami w kwestii penalizacji przestępstw seksualnych⁵². Rzeczywiście, analogicznie do większości europejskich systemów prawa karnego, turecki ustawodawca penalizuje przestępstwo zgwałcenia w dwóch typach podstawowych oraz szeregu typów kwalifikowanych. Art. 102 tureckiego kodeksu karnego, znowelizowany w 2014 r., stanowi, że każdy, kto narusza czystość fizyczną innej osoby przez stosunek seksualny, podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 10 lat, na wniosek osoby pokrzywdzonej. Jeśli rzeczony zachowanie seksualne ma wyłącznie postać natręctwa, wówczas czyn ten zagrożony jest karą od 2 do 5 lat pozbawienia wolności⁵³. Jeśli czyn ten polega na wprowadzeniu członka lub innego przedmiotu w ciało ofiary (bez deskryptywnego określenia otworów ciała), sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 12 lat. Znamiona typów kwalifikowanych realizuje popełnienie czynu: 1) wobec osoby, której stan fizyczny lub psychiczny uniemożliwia stawianie oporu, 2) przez nadużycie stanu nadrzędności społecznej lub zawodowej, 3) wobec wstępnego, zstępного, brata, siostry, przysposobionego lub przysposabiającego, 4) z użyciem broni lub wspólnie i w porozumieniu z inną osobą, 5) nadużywając stanu nadrzędności środowiskowej, w miejscu, gdzie ludzie muszą żyć w jednej społeczności. W tych przypadkach ustawowe zagrożenie ulega podniesieniu o połowę. Ponadto w przypadku, kiedy sprawca użył „większej siły, niż było to konieczne do przełamania oporu ofiary”, należy go skazać dodatkowo za celowe uszkodzenie ciała. Jeśli w wyniku przestępstwa zgwałcenia ofiara staje się całkowicie niepełnosprawna lub umiera, kara powinna być zaostrzona do dożywotniego pozbawienia wolności (art. 102 tureckiego kodeksu karnego).

W tureckim ustawodawstwie nietykalność cielesna jest uznawana za najważniejszą spośród wszystkich chronionych wartości i podlega szczególnej ochronie prawnej. Przestępstwo zgwałcenia w Turcji postrzegane jest jako atak właśnie na tę „nietykalność cielesną”. Dosłownie przedmiot ochrony przestępstwa zgwałce-

⁵¹ Źródło: Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/database> [dostęp: 10.01.2017].

⁵² R.A. Miller, *Rape and the Exception in Turkish and International Law*, <http://law2.wlu.edu/deptimages/Law%20Review/64-4Miller.pdf> [dostęp: 11.01.2017], s. 1349–1362.

⁵³ Turecki kodeks karny z 2004 r., znowelizowany w 2016 r., <https://goo.gl/Qm4IDt> [dostęp: 11.01.2017].

nia w Turcji – *cinsel dokunulmazlık* – oznacza połączenie słów „seksualny”, „cielesny”, „ogólny” (*cinsel*) oraz „nienaruszalność”, „odporność”, a dosłownie „nieetykalność” (*dokunulmazlık*).

W tureckiej literaturze przeważa pogląd, że – podobnie jak Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii (ICTY) – turecki ustawodawca nie zwraca większej uwagi na przedmiot istnienia zgody lub braku zgody kobiety w przypadku przestępstw natury seksualnej⁵⁴. Takie spojrzenie stawia Turcję w opozycji do pozostałych krajów muzułmańskich, które traktują zgodę jako fundamentalny, niezbędny element do rozpatrywania spraw o przestępstwo *zina*.

Konkludując, znowelizowane w 2014 r. prawo karne w Turcji, dotyczące m.in. przestępstwa zgwałcenia, należy rozpatrywać jako poważny krok tego kraju w kierunku jego europeizacji. Wprawdzie jest to kraj muzułmański, jednak jego polityka, rozwiązania i zakres prawa karnego materialnego plasują go bliżej krajów Europy. Wnioskowy sposób ścigania sprawców zgwałcenia pozwala stawiać Turcję obok krajów bloku wschodniego Europy – Rosji, Ukrainy i Białorusi⁵⁵, kontrastując z krajami bloku zachodniego, jak Francja, Niemcy czy od 2015 r. Polska, gdzie stosowany jest urzędowy tryb ścigania sprawców przestępstwa zgwałcenia.

PODSUMOWANIE

Wbrew zapewnieniom ze strony Stowarzyszenia Muzułmańskich Kobiet, pozycję kobiety w krajach, w których wiodącą religią jest islam, można uznać za drugorzędną. Mężczyzna, z pobudek kulturowych i religijnych, pozostaje w nadrzędnej pozycji wobec kobiety, co skutkuje brakiem odpowiedniego poszanowania dla jej praw i potrzeb, a to z kolei może mieć wpływ na próby niwelowania szkodliwości popełnianych przestępstw seksualnych na szkodę kobiet. Ponadto systematyka muzułmańskiego prawa, z uwagi na wysoką dowolność interpretacyjną, rodzi problemy związane z odpowiednim karaniem przestępstw seksualnych. Samo przestępstwo zgwałcenia, zgodnie z literaturą muzułmańską i poglądami przedstawicieli doktryny, może być karane na trzy różne sposoby, w zależności od interpretacji. Rozpiętość kar jest ogromna, ponieważ sprawca może zostać skazany zarówno na karę śmierci przez ukamienowanie (przy zastosowaniu kary *hadd al-zina*), jak i na nieporównanie mniej surową karę finansową w przypadku *Ta'zir*. Rozwiązaniem tego problemu byłoby niewątpliwie wypracowanie jednolitego i spójnego systemu, który wprost penalizowałby określone czyny zabronione, przewidując za ich popełnienie konkretną, prawnie określoną karę.

⁵⁴ R.A. Miller, *op. cit.*, s. 1360.

⁵⁵ M. Kulik, *Przestępstwo zgwałcenia w ujęciu porównawczym*, [w:] *Przestępstwo zgwałcenia*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2012, s. 74–90.

Egipt, Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz Pakistan są krajami, w których obowiązuje najbardziej tradycyjne prawo szariatu, a zatem za przestępstwa zgwałcenia karani są zarówno sprawcy, jak i ich ofiary. Przestępstwo to postrzegane jest w wymienionych krajach jako wymuszony pozamałżeński stosunek seksualny i przede wszystkim w kategoriach pozamałżeńskiego współżycia karani są sprawcy tego przestępstwa. Wobec takiego podejścia do przestępstwa zgwałcenia oczywiste jest, że ofiary z obawy o własną wolność decydują się nie informować o nim organów ścigania. To z kolei powoduje poczucie bezkarności u sprawców tych przestępstw. W celu zmniejszenia liczby przestępstw seksualnych konieczne wydaje się w pierwszej kolejności zapewnienie bezpieczeństwa prawnego ofiarom przemocy seksualnej przez zwolnienie ich z odpowiedzialności karnej za pozamałżeński stosunek seksualny. W dalszej kolejności należałoby wprost skodyfikować przestępstwo zgwałcenia tak, aby znamiona tego czynu nie podlegały ocenie przez pryzmat przestępstwa *zina*.

Kolejną poruszoną kwestią w niniejszym opracowaniu była analiza stanu prawnego co do przestępstwa zgwałcenia w Turcji, gdzie w 2014 r. przeprowadzono nowelizację uchwalonego dopiero w 2004 r. kodeksu karnego. Ustawodawca, marginalizując kwestię zgody kobiety, a skupiając się na przemocowym charakterze przestępstw seksualnych, a także wprowadzając analogiczne do europejskich typy podstawowe i kwalifikowane tego czynu, wykonał poważny krok w kierunku europeizacji Turcji. Chęć tureckiego społeczeństwa do włączenia tego kraju do Unii Europejskiej jest powszechnie znana. Zmiany wprowadzane do prawa karnego przez tamtejszą władzę pozwalają snuć w tym kontekście dobre prognozy na przyszłość. Tym samym przykład turecki pokazuje, że nawet w państwach muzułmańskich możliwa jest, przynajmniej na poziomie rozwiązań ustawowych, prawidłowa ochrona wolności seksualnej. Można tylko mieć nadzieję, że te państwa islamskie, w których obecnie ściganie za zgwałcenie pozostawia wiele do życzenia, podążą śladami Turcji.

Biorąc pod uwagę rosnące tendencje w statystykach przestępstw seksualnych popełnianych wobec kobiet w państwach Bliskiego Wschodu, temat ten należy uznać za bardzo ważny do dalszych badań i rozważań naukowych. Będą one nieocenionym wkładem w rozwój nauki prawa karnego oraz, co bardziej istotne, być może wpłyną pozytywnie na skuteczniejsze zmiany w systemach prawnych krajów muzułmańskich.

W świetle obecnej sytuacji na świecie, czyli ogromnej liczby migrantów ekonomicznych z państw muzułmańskich osiedlających się w Europie, problem ten wydaje się jeszcze bardziej współczesny i namacalny dla europejskiego społeczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

- Afshar H., *Women, State and Ideology*, London 1987.
- Aldeeb Abu-Sahlieh S.A., *The Draft of the Constitution and Islamic Human Rights*, Paris 2008.
- Al-Qaradawy Y., *Women in Islam*, 2008.
- Anwarullah, *Principles of Evidence in Islam*, Kuala Lumpur 1999.
- Badawi J.A., *Poligamia in Legea islamici*, 2000.
- British woman arrested in Dubai after reporting rape*, www.theguardian.com/world/2010/jan/08/british-woman-arrested-dubai [dostęp: 20.03.2017].
- Dubai rape case Norwegian woman 'free to go'*, www.bbc.com/news/world-middle-east-23404042 [dostęp: 20.03.2017].
- Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/database> [dostęp: 10.01.2017].
- Fayed H., *When rape is not rape: The inadequacy of Egyptian legislation*, www.thecairopost.com/news/100972/editors-choice/when-rape-is-not-rape-the-inadequacy-of-egyptian-legislation [dostęp: 16.12.2016].
- Ghita O., *An analysis of women's status in the Muslim system as opposed to the European*, "AGORA International Journal of Juridical Sciences" 2015, No. 4.
- <https://quran.com/4/34#> [dostęp: 16.12.2016].
- Hussein S., *Rape in Pakistan*, Lahore 1990.
- Jones S., *Egypt's New Sexual Assault Law Faces Major Obstacle in Police Who Still Blame the Victims*, www.huffingtonpost.com/2014/05/12/egypt-sexual-assault_n_5309458.html [dostęp: 16.12.2016].
- Kulik M., *Przestępstwo zgwałcenia w ujęciu porównawczym*, [w:] *Przestępstwo zgwałcenia*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2012.
- Marcus R., *Violence Against Women in Bangladesh, Pakistan, Egypt, Sudan, Senegal and Yemen*, BRIDGE Institute of Development Studies, Report No. 10, March 1993, www.bridge.ids.ac.uk/sites/bridge.ids.ac.uk/files/reports/re10c.pdf [dostęp: 10.01.2017].
- Miller R.A., *Rape and the Exception in Turkish and International Law*, <http://law2.wlu.edu/deptimages/Law%20Review/64-4Miller.pdf> [dostęp: 11.01.2017].
- Mir-Hosseini Z., *Criminalising Sexuality: Zina laws as violence against women in Muslim contexts*, "SUR – International Journal on Human Rights" 2011, Vol. 8, No. 15.
- Mohd Noor A., *Rape: A Problem of Crime Classification in Islamic Law*, "Arab Law Quarterly" 2010, Vol. 24.
- Muslim Women Association, *Femeia in Islam*, 2013.
- Norweżka zgwałcona w Dubaju skazana za „seks pozamałżeński”*, www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/norwezka-zgwalcona-w-dubaju-skazana-za-seks-pozamalzenski,340524.html [dostęp: 20.03.2017].
- Qureishi A., *Her Honour: An Islamic Critique of the Rape Provisions in Pakistan's Ordinance on Zina*, Kuala Lumpur 2002.
- Sadie Y., *Women's Rights in the Islamic World: An Overview of Twenty-Six Centuries*, "Journal for Islamic Studies" 2000, Vol. 20.
- Samir S., *Gov't toughens rape punishment*, Kair 2014.
- Sanad N., *The Theory of Crime and Criminal Responsibility in Islamic Law*, Illinois 1991.
- Topping A., *UAE imprisoning rape victims under extramarital sex laws – investigation*, www.theguardian.com/world/2015/oct/26/hundreds-of-women-prosecuted-for-extramarital-sex-in-uae-finds-bbc [dostęp: 20.03.2017].
- Trew B., *Egypt's sexual assault epidemic*, 2013, www.aljazeera.com/indepth/features/2013/08/201381494941573782.html [dostęp: 10.01.2017].

- Turecki kodeks karny z 2004 r., znowelizowany w 2016 r., <https://goo.gl/Qm4IDt> [dostęp: 11.01.2017].
- United Arab Emirates Penal Code, www.icla.up.ac.za/images/un/use-of-force/asia-pacific/UnitedArabEmirates/Penal%20Code%20United%20Arab%20Emirates%201987.pdf [dostęp: 20.03.2017].
- United Nations Entity for Gender Equality, *Study on Ways and Methods to Eliminate Sexual Harassment in Egypt*, http://harassmap.org/en/wp-content/uploads/2014/02/287_Summaryreport_eng_low-1.pdf [dostęp: 16.12.2016].
- U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2003*, www.state.gov/j/drl/rls/irf/2003/24470.htm [dostęp: 08.01.2017].
- www.mwa.org.au [dostęp: 16.12.2016].
- Zbiorowy gwałt na placu Tahrir. Brytyjska dziennikarka przeżyła horror, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,12046344,Zbiorowy_gwalt_na_placu_Tahrir__Brytyjska_dziennikarka.html [dostęp: 16.12.2016].

SUMMARY

The crime of rape is a frequent subject matter for the doctrine. This article aims at presenting the complex analysis of current penal regulations in the law of Islam, basing on selected countries, such as Egypt, the United Arab Emirates, Pakistan and Turkey. The legal situation of women in the culture of Muslim countries, as the most sufficient factor affecting the number of sexual crimes in those countries, is set as the foundation for the analysis in this paper.

Keywords: penal law; rape; sexual crimes; rape in the Middle East; rape in Islam